

10. *Панарин А.С.* Искушение глобализмом / А.С. Панарин. — М., 2000. — 416 с.
11. *Сорокин П.* Человек. Цивилизация. Общество / Питирим Сорокин. — М.: Политиздат, 1992. — 542 с.
12. *Шпенглер О.* Человек и техника / О. Шпенглер // Культурология XX век: Антология. — М., 1995. — С. 454—494.
13. *Хантингтон С.* Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон. — М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. — 603 с.
14. *Валлерстайн И.* Глобализация и переходная эпоха: Глобальный взгляд на долгосрочное развитие мировой системы / И.М. Валлерстайн // Красные холмы: Альманах. М, 1999. — С. 121—132.
15. *Гражевська Н.І.* Економічні системи епохи глобальних змін / Н.І. Гражевська. — К.: Знання, 2008. — 431 с.
16. *Філіпенко А.С.* Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність / А.С. Філіпенко. — К.: Знання, 2007. — 670 с.
17. *Яковець Ю.В.* Глобализация и взаимодействие цивилизаций / Ю.В. Яковец. — 2-е изд. — М.: Экономика, 2003. — 441 с.
18. *Апель К.О.* Трансформация философии / К. О. Апель. — М., 2001. — 344 с.
19. *Назарчук А.В.* Этика глобализирующегося общества / А.В. Назарчук. — М.: Directmedia Publishing, 2002. — 381 с.
20. *Хабермас Ю.* Демократия, разум, нравственность / Ю. Хабермас. — М., 1992. — 256 с.

Статтю подано до редакції 14.10.2012 р.

УДК 339.13.017:339.133.017

І.І. Пузанов, д-р екон. наук, проф.,
А.Є. Литвин, аспірант
кафедри міжнародних фінансів,
ІМВ КНУ ім. Т. Шевченка

РОЗВИТОК ІТ-ІНДУСТРІЇ ЯК ФАКТОР СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

АННОТАЦІЯ. В статтю проаналізовані перешкоди для розвитку отечественной отрасли информационных технологий, рассмотрены основные законодательные акты по развитию информационного общества, предложены инструменты для стратегии развития IT-отрасли Украины.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: информационные технологии, отрасль информационных технологий, информационное общество.

АННОТАЦІЯ. У статті проаналізовано перешкоди для розвитку вітчизняної галузі інформаційних технологій, розглянуто основні законодавчі акти, які регулюють суспільні відносини щодо розбудови інформаційного суспільства, запропоновано інструменти для стратегії розвитку IT-галузі України.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інформаційні технології, галузь інформаційних технологій, інформаційне суспільство.

ANNOTATION. The article analyzes the development obstructions for the domestic sector of information technologies, investigates the main legislative acts that regulate the public relations in the establishment of information society, proposes the instruments for the development strategy of IT-sector in Ukraine.

KEY WORDS: information technologies, information technologies sector, information society.

Постановка проблеми. Розвиток вітчизняної галузі інформаційних технологій (ІТ) відіграє важливу роль у покращенні конкурентного потенціалу, розвитку інноваційної складової економіки, зумовлює розширення наукомісткого виробництва, а отже — становлення інформаційного суспільства в Україні. З огляду на це, дослідження основних проблем, які стоять на заваді динамічному розвитку галузі інформаційних технологій України та пошук способів їх подолання є надзвичайно актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовному аналізу глобальних викликів і національних можливостей для розвитку інформаційного суспільства в Україні присвячена наукова праця Дубова Д., Ожевана О., Гнатюка С. Не оминув увагою цю проблематику і О.Синеокий. Гриценко О. вивчає природу інформаційного суспільства у контексті розвитку світового ринку мас-медіа. На відміну від них, автор статті досліджує перешкоди для розвитку вітчизняної галузі інформаційних технологій.

Мета статті — дослідити основні перешкоди для розвитку галузі інформаційних технологій як ключового фактору становлення інформаційного суспільства в Україні та запропонувати шляхи їх подолання.

Викладення основного матеріалу. Технологічною основою інформаційного суспільства є розвиток інформаційних технологій і засобів комунікації, які стали лідерами технологічного прогресу й породжують економічне зростання, створюють умови для вільного обігу в суспільстві великих масивів інформації і знань [1].

Одним з перших практичних кроків на шляху побудови інформаційного суспільства у будь-якій країні світу є усвідомлення на найвищому державному рівні необхідності проведення законодавчих та інституційних реформ, які б дозволили сприймати універсальний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у якості одного з найважливіших пріоритетів державної політики [2].

Вітчизняна практика розбудови інформаційного суспільства, сприяння розвитку галузі інформаційних технологій залишається здебільшого фрагментарною та ситуативною і значно більше залежить від ринкової кон'юнктури й суспільних ініціатив, ніж від рішень і діяльності органів державної влади. Невирішеним залишається цілий комплекс проблем нормативно-правового, організаційно-технічного, науково-методичного, інформаційно-аналітичного, ресурсного забезпечення розбудови інформаційного суспільства. Значна кількість рішень з цих питань має декларативний характер, запозичена із законодавства та досвіду інших країн без урахування національних особливостей. Однією з головних причин такої ситуації є фактична відсутність системної, багаторівневої, нормативно підкріпленої, базованої на певній ідеології та стратегії державної політики у галузі інформаційних технологій [3, с. 29].

В Україні закладені підвалини для побудови інформаційного суспільства: прийнято низку нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини щодо створення інформаційних технологій, захисту прав інтелектуальної власності на ці технології, впровадження електронного документообігу, захисту інформації [4]. Галузь інформаційних технологій і сфера розвитку інформаційного суспільства регулюються такими базовими законами України: «Про Національну програму інформатизації»; «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства України на 2007—2015 роки»; «Про електронні документи та електронний документообіг»; «Про електронний цифровий підпис»; «Про захист персональних даних»; «Про внесення змін до розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування суб'єктів індустрії програмної продукції» та ін. [3, с. 11; 5].

Обмежений обсяг фінансування Національної програми інформатизації (НПІ) призводить до того, що проекти інформатизації стратегічного спрямування не виконуються у повному обсязі, а впровадження результатів їх виконання не дає очікуваної ефективності. Так, планові обсяги фінансування бюджетної програми «Національна програма інформатизації» у 2009—2011 рр. у порівнянні з минулими роками були зменшені у 10 разів та склали у 2009 р. — 0,9 млн грн, 2010 р. — 0,9 млн грн. У 2011 р. відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» обсяг фінансування НПІ становить 0,8 млн грн [6, с. 57]. У 2012 р. відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2012 рік» обсяг фінансування НПІ, створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд» та автоматизованої системи «Єдине вікно подання електронної звітності» збільшено до 50 млн грн [7].

На сьогодні в Україні кількість стандартів з ІТ становить близько 2 % від загальної кількості державних стандартів, тоді як в інших країнах ця частка перевищує 10 %. Загальна ситуація в Україні стосовно створення нормативної бази в галузі ІТ продовжує бути незадовільною, масштаб відставання від темпів міжнародної стандартизації зберігається: з кожної десятки ISO/IEC¹-стандартів діє в кращому випадку два національних українських або СНД-стандарт, які є застарілими [6, с. 57]. При цьому темпи міжнародної стандартизації ІТ кожен рік підвищуються, тобто розрив практично продовжує збільшуватися.

Враховуючи наведене, до основних невирішених проблем при формуванні та реалізації НПІ можна віднести:

- консолідацію бюджетних коштів і їх раціонального використання на інформатизацію з бюджетів усіх рівнів для уникнення їх розпорошення по різних цільових програмах;
- недостатню систему національних стандартів з інформаційних технологій, гармонізованих із стандартами ISO/IEC¹ та CEN/CENELEC²;
- відсутність дієвого механізму реалізації загальнонаціональних проектів інформатизації, які мають масштабне і визначальне значення для держави [6, с. 11].

¹ Міжнародна організація із стандартизації (International Organization for Standardization, ISO);

Міжнародна електротехнічна комісія (International Electrotechnical Commission, IEC).

² Європейський комітет із стандартизації (Comité Européen de Normalisation, CEN);

Європейський комітет із стандартизації в електротехніці (Comite europeen de normalisation en electro-technique, CENELEC).

Тільки 25 % випускників ІТ-спеціальностей в Україні можуть знайти роботу, інші не відповідають вимогам роботодавців за рівнем кваліфікації. Змінити цю ситуацію можна завдяки партнерству між державою і ринком. ІТ-спеціальності мають стати пріоритетними у системі вищої освіти — і мова йде не тільки про збільшення квот на набір, але і про підвищення якісних вимог [6, с. 13].

Іншими стримуючими факторами розвитку галузі інформаційних технологій є такі.

1. Неорієнтованість підприємств на здійснення інноваційної діяльності, недостатність власних фінансових ресурсів, висока вартість кредитних ресурсів.

2. Обмежений обсяг фінансування наукової діяльності з державного бюджету. Рівень витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт (ННТР) за рахунок держбюджету в Україні (0,34 % від ВВП) є одним з найнижчих у порівнянні з розвинутими країнами світу. У кризовому 2009 р. витрати державного бюджету на ННТР у країнах ЄС-27 становили 0,74 % від ВВП.

3. Вузькість внутрішнього попиту на вітчизняні ІТ-продукти, несформованість ефективної маркетингової політики вітчизняних ІТ-підприємств призводить до витіснення вітчизняних виробників з ринку інформаційних технологій, обсяг імпорту високотехнологічної продукції перевищує обсяг її власного виробництва.

4. Несформованість достатніх інституційних умов для розвитку ІТ-інфраструктури (технопарків, технополісів, високотехнологічних інноваційних підприємств, венчурних фондів, центрів трансферу технологій та ін.).

5. Недосконалість інституційного забезпечення трансферу технологій, неналежний рівень організації інформаційного забезпечення, що перешкоджає розвитку науково-дослідної та технологічної кооперації в інноваційній сфері [8, с. 41—42].

На нашу думку, нормативно-правова база галузі інформаційних технологій є суперечливою та неефективною. З огляду на це, важливим є введення Інформаційного кодексу України, що закріплено у Законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007—2015 роки» від 09.01.2007 р. за № 537-V, який би визначив структуру нормативно-правових актів у галузі інформаційних технологій України на рівні правової доктрини.

На сьогодні вкрай важливим є реалізація масштабних конкурентоспроможних високотехнологічних науково-інноваційних проектів — від їх розробки до повноцінної імплементації кінцевого продукту, а також повноцінне використання в національних інтересах наявного кадрового та інтелектуального потенціалу галузі інформаційних технологій.

Міжнародний досвід свідчить, що дуже ефективною є концентрація кращого інтелектуального капіталу в одному великому центрі, де забезпечені найсприятливіші умови для генерування та синтезу наукових досягнень і технологічних інновацій. Створення таких технополісів нині є поширеною у світі практикою. Так, крім загальновідомої Силіконової долини у США, існують: Кремнієве плато у Бангалорі (Індія), Кремнієвий острів у Тайвані, Кремнієва долина в Чжунгуаньцунь (Китай), науково-інноваційно-промисловий комплекс ІТ на о. Кюсю (Японія), Медиконова долина у Скандинавії, технополіс у Сколково (Росія) тощо [3, с. 24].

В Україні також можуть створити свій аналог російського Сколково. На сьогодні розглядається проект «Bionic Hill», який передбачає створення високотехнологічного парку на 147 га під Києвом у районі смт. Коцюбинське. Ключовими спеціалізаціями інноваційного парку мають стати інформаційні технології, телеком, біотехнології, фармацевтика та енергоефективність. Обсяг інвестицій наразі визначається. З бажанням стати інвестором проекту у 2010 р. виступила девелоперська компанія UDP [9].

У перспективах розвитку експортної складової сегменту програмного забезпечення потрібно розглядати дві стратегії: короткострокову, яка передбачає переорієнтацію діяльності вітчизняних ІТ-компаній від продажу часу кваліфікованої робочої сили до продажу знань, та довгострокову, пов'язану з переходом ІТ-компаній від продажу інтелектуальних послуг до продажу програмних продуктів.

Для ефективної реалізації короткострокової стратегії вітчизняним експортерам потрібно займати вузькопрофесійні ринкові ніші з високою часткою доданої вартості. Довгострокова стратегія передбачає розроблення та продаж на міжнародному ринку прикладних програмних продуктів — «продуктова модель» — з використанням реалізованого в них вітчизняного ноу-хау. Наприклад, програмне забезпечення медичної діагностики, підтримка наукових досліджень різних напрямків та інші інтелектуальні застосування. Це дозволить вітчизняним ІТ-компаніям проводити більш вигідну цінову політику та стимулювати розвиток вітчизняної науково-технологічної сфери.

Прикладом для України може бути модель, згідно з якою науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки виконуються у своїй країні, а представництва зі збуту продукції та послуг працюють за кордоном. В успіху цієї моделі велику роль відіграють венчурні інвестиційні компанії та ефективна державна політика. Саме така політика якісно змінила структуру економіки Ізраїлю, Фінляндії, Південної Кореї, США (більше 50 % експорту цих країн становлять інтелектуальні продукти та послуги), підвищила освітній рівень громадян.

Насичення вітчизняною програмною продукцією внутрішнього ринку дозволить ефективніше розв'язувати проблеми інформатизації суспільства, забезпечити виконання оборонних замовлень та розроблення критичних технологій, досягти значних економічних результатів — збільшити доходи ІТ-компаній-розробників програмної продукції і надходження до бюджету країни, підвищити рівень зайнятості у сфері високих технологій та вирішити низку інших соціальних проблем [10].

Висновки. Україн важливим, на нашу думку, є прийняття і втілення на державному рівні стратегії розвитку галузі інформаційних технологій. Ми вважаємо, що така стратегія має охоплювати такі інструменти.

По-перше, у фінансово-кредитній і податковій політиці — надання пільгових кредитів підприємствам та дослідним установам, які розробляють новітні інформаційні технології, подальше зменшення податкового навантаження для таких підприємств та установ з метою «детінізації» підприємств у галузі інформаційних технологій та зменшення «інформаційної нерівності» між окремими регіонами; надання податкових преференцій іншим підприємствам, які впроваджують інноваційні рішення вітчизняних ІТ-компаній, а отже — підвищення рівня інформатизації галузей економіки.

По-друге, у сфері інформаційного законодавства — розвиток нормативно-правової бази у галузі інформаційних технологій, подальший розвиток законодавства щодо розбудови інформаційного суспільства у відповідності до міжнародної практики та реаліям України, вирішення питань захисту авторських прав на комп'ютерні програми та боротьби проти використання контрафактного програмного забезпечення, вдосконалення сучасної бази національних стандартів у сфері ІТ, які відповідають міжнародним; розробка нормативних актів щодо роботи у мережі Інтернет, боротьби із кіберзлочинністю та ін.

По-третє, у науково-технічній сфері, створення національних інноваційних структур (центрів, технополісів і технопарків) з розробки конкурентоспроможних вітчизняних ІТ-продуктів; покращення рівня комп'ютерної грамотності населення шляхом впровадження нових методів навчання із застосуванням інформаційних технологій; розробка якісно нових навчальних програм у сфері інформаційних технологій для підвищення рівня освіти майбутніх спеціалістів; взаємодія між вищими навчальними закладами та ІТ-компаніями при формуванні державного замовлення, визначення кількості необхідних ІТ-спеціалістів та рівню їх навчальної підготовки.

По-четверте, посилення координації зусиль державного і приватного секторів економіки з метою ефективного використання інформаційних технологій; спільна розробка плану дій щодо прискорення розвитку галузі інформаційних технологій та подолання основних перешкод, які стоять на заваді.

По-п'яте, покращення інформаційної інфраструктури — збільшення обсягу фінансування Національної програми інформатизації, впровадження технологій електронного бізнесу, розбудова інфраструктури для надання органами державної влади та органами місцевого самоврядування інформаційних послуг юридичним і фізичним особам.

Література

1. Грищенко О. Природа інформаційного суспільства та розвиток світового ринку мас-медіа / Грищенко О. // Вісник Львівського університету. — №32. — 2009. — С. 214—222.
2. Березовець Л. В. Інституційне забезпечення — фундаментальна передумова побудови та розвитку інформаційного суспільства / Березовець Л. В. // Інформаційне суспільство. Шлях України. — 2004. — с. 83—92. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.a.kolodyuk.info/download/book.pdf>.
3. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості: аналіт. доп. / Д. В. Дубов, О. А. Ожеван, С. Л. Гнатюк. — К.: НІСД, 2010. — 64 с.
4. Синєокий О. В. Високотехнологічне інформаційне право України: навч. посібник для студ. юрид. та неюрид. спец. / О. В. Синєокий; Запоріж. нац. ун-т, юрид. ф-т. — Х. : Право, 2010. — 360 с.
5. Закон України «Про внесення змін до розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування суб'єктів індустрії програмної продукції» від 05.07.2012 за № 5091-VI. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5091-17>
6. Доповідь про стан інформатизації та розвиток інформаційного суспільства в Україні за 2011 рік. Кабінет міністрів України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: dki.org.ua/files/report2011.doc.
7. Закон України «Про Державний бюджет України на 2012 рік» від 12.04.2012 за №4647-VI. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show?nreg=4282-7&find=1&text=%CD%CF%B2&x=0&y=0>

8. Післякризовий розвиток економіки України: засади стратегії модернізації / За ред. Жаліло Я. А. — К.: НІСД, 2011. — 66 с.

9. Большие планы // Инвестгазета. — №12. — 26.03.2012. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.investgazeta.net/politika-i-ekonomika/bolshie-plany-162641/>

10. Концепція державної цільової науково-технічної та економічної програми розвитку індустрії програмної продукції України на 2012—2014 роки (проект). [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.itdev.org.ua>

Статтю подано до редакції 13.10.2012 р.

УДК: 336.767

Н.В. Рабцун, аспірантка кафедри фінансові ринки,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ДІЯЛЬНІСТЬ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ НА РИНКУ ДЕРЖАВНИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

АНОТАЦІЯ. Розглянуто сутність недержавних пенсійних фондів. Досліджено та розкрито особливості інвестиційної діяльності НПФ, наведено динаміку їх кількості та змін інвестиційних показників. Проаналізовано обсяг державних цінних паперів (ОВДП) у загальних активах НПФ.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: недержавний пенсійний фонд, вкладники, учасники, державні цінні папери (ОВДП), інституційні інвестори.

АННОТАЦИЯ. Рассмотрена сущность негосударственных пенсионных фондов. Исследованы и раскрыты особенности инвестиционной деятельности НПФ, приведена динамика их количества и изменений инвестиционных показателей. Проанализированы объем государственных ценных бумаг (ОВГЗ) в общих активах НПФ.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: негосударственный пенсионный фонд, вкладчики, участники, государственные ценные бумаги (ОВГЗ), институциональные инвесторы.

ANNOTATION. The essence of private pension funds. Investigated and exposed the investment of pension funds, are dynamic in their number and changes in investment performance. Analyzed the amount of government securities (bonds) in the total assets of private pension funds.

KEYWORDS: pension fund investors, competitors, government securities (bonds), institutional investors.

Постановка проблеми. Для стабілізації економіки України та її конкурентоспроможності на рівні інших розвинених країн необхідно залучати інвестиції. Завдяки даним фінансовим ресурсам вітчизняні компанії не гальмуватимуть у своєму розвитку та стануть привабливими як для вітчизняних інвесторів, так і для закордонних. У першу чергу для залучення інвестицій в економіку країни потрібно створити всі необхідні умови для діяльності в Україні інституційних інвесторів, яких загально прийнято вважати основними фінансовими інститутами в інвестиційній діяльності. Як свідчить практика розвинутих країн, фінансу-